

Vrijdag 15 januari 1915 – ochtendeditie

Van het westelijk gevechtsterrein.

Berlijn, 14 januari. Officiële kennisgeving uit het grote hoofdkwartier:

Bij Nieuwpoort en ten zuidoosten van Ieper zijn artilleriegevechten geleverd.

De vijand heeft de badplaats Westende buitengewoon hevig beschoten en zal ze binnenkort geheel vernield hebben. De vijandelijke torpedoboten verdwenen zodra er op hen gevuurd werd.

Parijs, 14 januari. Officiële mededeling van vanmiddag drie uur:

Ondanks de mist is er rond Nieuwpoort een hevig artilleriegevecht geleverd.

Een hoeve ten zuidoosten van Stuivekenskerke (ten noordwesten van Diksmuide), die de vijand diende als opslagplaats van munitie, is door de Belgen vernield.

De val van Antwerpen.

De burgemeester van Antwerpen heeft aan een der Belgische bladen een brief geschreven, waaraan wij het volgende ontleen:

Ingebeelde verhalen aangaande de val van Antwerpen doen nog immer de ronde in het publiek en in een gedeelte van de pers.

Ik acht het mijn plicht te bevestigen dat de volgende feiten, zonder mogelijke tegenspraak, uit officiële documenten blijken:

1°. De stad Antwerpen is niet overgegeven, maar werd genomen, nadat zij door het Belgisch leger en de Engelse troepen

ontruimd was. Het is dus onjuist dat de burgerlijke overheden de stad overgegeven hebben.

2°. Voor wat de uiterste forten aangaat, de meeste hiervan werden verwoest of genomen of ontruimd, na onbruikbaar gemaakt te zijn. Te Stabroek heeft de bevelhebber zich met zijn fort laten springen. Voor wat betreft de tussenstellingen die zich overgegeven hebben, deze hebben zulks slechts gedaan nadat hun bevelhebbers van de militaire overheid schriftelijk bevel ontvangen hadden om zich over te geven. Het is dus onjuist dat de burgerlijke overheden de forten zouden overgegeven hebben.

3°. Antwerpen heeft zich gedurende twee dagen laten beschieten om het leger, dat terugtrok, te redden.

De bevolking of het bestuur hebben op geen enkel ogenblik een stap gedaan om zich aan dit onheil te onttrekken. Integendeel, vóór het bombardement had de gemeenteraad, bij algemeenheid, aan de militaire overheid doen weten dat slechts de nationale verdediging voor ogen diende gehouden, en geenszins het bijzonder belang.

4°. Wanneer de stad ontruimd was, doch dan alleenlijk, zijn de burgerlijke overheden tussengekomen om een bombardement te doen ophouden dat voortaan van geen nut meer was voor de verdediging, en dat, gezien de ontstane branden, dreigde de stad te vernielen. Zij zijn er in gelukt. Dat was hun recht en hun plicht.

Ongeveer 1500 huizen zijn verwoest of erg beschadigd in de agglomeratie.

5°. Het gezegde, volgens hetwelk het gouvernement de tussenkomst der gemeentelijke overheden zou hebben gewraakt en staatsministers naar Holland zou gezonden hebben om de zaak te onderzoeken, is volstrekt vals.

Zo ik er aan gehouden heb deze feiten nader vast te stellen, dan is dit niet om de mannen te verdedigen, welke hun leven waagden met onder de bommen tussen te komen om de stad te redden: zij hebben zulks niet nodig. Maar ik houd er aan volledige inlichtingen te geven aan mijn medeburgers die, ontroerd door de snelle val van een vesting, welke onneembaar heette, zouden kunnen geneigd zijn, geloof te hechten aan verhalen, die louter verzinsels zijn.

Van Belgische zijde.

De Belgische legatie alhier verzoekt ons de volgende nota te publiceren betreffende de aanrandingen, waaraan de Duitsers zich hebben schuldig gemaakt in België ten aanzien van de katholieke kerk:

De katholieke kerk schijnt vooral van de inval der Duitsers in België te lijden te hebben gehad. De kerken en de godsdienstige instellingen zijn vernield of ontwijfd in bijna alle plattelandsgemeenten in vele steden, waar de Duitse troepen door getrokken zijn; meestal zijn ze in stallen of gevangnissen veranderd; in verschillende gemeenten zijn heilige vaten, die niet naar een veilige plaats waren gebracht, geroofd.

De geestelijken zijn in het bijzonder het mikpunt geweest van de aanvallen, door de Duitse soldaten bedreven. In de bisdommen Luik, Namen, Mechelen en Gent zijn talrijke priesters en monniken gefusilleerd of opgehangen, velen zijn naar Duitsland overgebracht, waar enigen van hen op een afschuwelijke manier schijnen te zijn behandeld. Velen zijn beledigd, bedreigd en schandelijk mishandeld.

Te Leuven is een groep van meer dan 70 burgers, waaronder zich een Amerikaanse en een Spaanse priester bevonden, de 27^e augustus voortgesleept en op alle manieren beledigd; elk ogenblik werden zij

bedreigd te zullen worden doodgeschoten, en eindelijk werden zij naar de kerk van Kampenhout gebracht, waar ze werden opgesloten en de nacht moesten doorbrengen.

De 21^e augustus is de pastoor van Buken De Clerck gevangen genomen door de Duitse soldaten op beschuldiging op hen te hebben geschoten, hetgeen geheel en al onwaar was, daar hij ongesteld was en hij sedert geruime tijd geen dienst meer kon doen. De arme zieke werd op een kanon geplaatst, en is er vervolgens weer af gerukt en in een kuil geworpen. Daarna grepen de soldaten hem bij armen en benen en sleepten hem zo over het plaveisel. Op die wijze gemarteld en totaal uitgeput, zegde de grijsaard dat hij liever wilde sterven, dan langer dergelijke wreedheden te verdragen. Hij is toen gefusilleerd.

De pastoor De Clerck was 83 jaar oud.

Een getuige verklaart het volgende:

“Ik heb de pastoor van Gelrode de 24^e augustus te Aarschot met 3 gewonden zien aankomen; de Duitsers beweerden, dat hij een Engelse spion was. Ze geleidden hem naar het stadhuis, waar ze hem mishandelden. De volgende dag heeft men hem vóór de kerk gebracht; hij werd eerst hevig geslagen met de geweerkolven en daarna doodgeschoten. Zijn lijk bleef tot de volgende morgen op de grond liggen, daarna werd het in de Demer geworpen.”

Een priester, die wonderbaarlijk aan de dood ontsnapt is, verklaart het volgende:

Dinsdag 15 augustus, tegen 9 uur, kwamen de Duitsers plotseling als een zwerm in het dorp Schaffen. Onder voorwendsel dat men op hen geschoten had, hetgeen geheel en al onwaar is, en waaraan niemand zelfs gedacht had, begonnen ze te moorden, brand te stichten en te plunderen. 170 huizen, waaronder het stadhuis en de pastorie, zijn

geheel verbrand; 23 burgers, waaronder de notarisklerk, werden vermoord. Ik viel in handen der beulen. Ze hebben mij op alle manieren mishandeld; ze hebben voor mij een galg opgericht en zegden dat ze me gingen ophangen; ze hebben mij gedwongen geruime tijd in de zon te kijken. Ze hebben de smid, die met mij was gevangen genomen, de armen stuk geslagen en daarna hebben ze hem gedood.

Op een gegeven ogenblik hebben ze mij gedwongen het brandende huis van de burgemeester binnen te gaan en mij er daarna uitgehaald. Dat ging zo de hele dag door. Tegen de avond hebben ze mij de kerk laten zien, en zegden mij, dat het de laatste keer was, dat ik ze zou zien.

Tegen kwart voor zeven hebben ze mij in vrijheid gesteld, terwijl ze mij met ruiterswapen sloegen. Ik baadde in mijn bloed en lag op de grond. Op dat ogenblik liet een officier mij opnemen en beval mij te vertrekken. Op een afstand van 200 meter hebben ze op mij een vijftigtal schoten gelost, zodat de kogels om mijn hoofd suisten. Ik werd niet getroffen, ik viel en bleef voor dood liggen. Dat was mijn geluk. Ik bleef daar de hele nacht onder een heester liggen, halfnaakt, met verscheurde kleren, blootshoofds. De Duitsers geloofden dat ze mij gedood hadden. Het gelukte mij Diest te bereiken.”

De commissie van onderzoek heeft getuigenissen verzameld, volgens welke alleen in het bisdom Mechelen 26 priesters zonder enige aanleiding zijn gedood.

Dezelfde gruwelen zijn in de andere bisdommen bedreven.

In het bisdom Luik zijn een tiental priesters doodgeschoten, met name de priesters van Forêt, van Eure-le-Romain en van Blégny.

In het bisdom Namen zijn meer dan 20 priesters gedood, met name de pastoors van Surice, van Anthée, van Onhaye en van Spontin; de abbé Grillard, leraar aan het seminarie van Belle Vue; de abbé Armand Scheigel, pastoor van Hastière en verder de abbé Burniaux, belast met het toezicht op het seminarie van Saint Louis te Namen.

De pastoor van Spontin is opgehangen, nu eens aan de voeten, dan weer aan de handen; hij kreeg bajonetsteken in het hoofd en werd tenslotte doodgeschoten.

In het bisdom Doornik is de bisschop, een grijsaard van 74 jaar, als gijzelaar gevangen gezet. Hij werd naar Ath gebracht, werd smadelijk behandeld en 's nachts zonder bed en deken gelaten. Een soldaat gaf hem zelfs een vuistslag in de rug.

In het bisdom zijn drie geestelijken doodgeschoten: de pastoors van Roselies en Acoz en een seminarist van Doornik.

Niets kenschetst beter de gezindheid der Duitsers wat hun houding ten aanzien van de leden der geestelijkheid betreft dan de proclamatie, de 6e september uitgevaardigd door de Duitse overheid te Grivegnée: "Als gijzelaars worden in de eerste plaats in aanmerking gebracht de priesters, de burgemeesters en de andere leden van het gemeentebestuur".

Over de brand in de oliefabrieken te Merksem lezen wij in de Vlaamsche Gazet:

Er wordt verondersteld dat het vuur ontstaan is in de vetmelterij van de oliefabriek Van Gorp, die geheel is uitgebrand. De brand werd bemerkt kort nadat de werklieden de fabriek verlaten hadden. 's Maandags werd slechts tot 5 uur gewerkt. De ketels zijn sedert een paar weken uitgedoofd en slechts enkele werklieden werden nog gebezigd, omdat de Duitse overheid de anderen had opgeëist.

De oliefabriek van Kuhn en Mertens, palende aan de oliefabriek Van Gorp, is insgelijks grotendeels door de vlammen vernield; slechts enkele gebouwen bleven gespaard.

Uit een tank heeft men aldaar 120.000 liters olie kunnen laten wegvloeien.

Al de woonhuizen in de Vaart- en Cassiersstraten zijn gespaard gebleven.

De schade, door het vuur veroorzaakt, wordt op ongeveer 600.000 frank geschat.

Om 3 uur 's nachts werd het werk met de waterpomp gestopt, maar niettemin bleef de brandweer met de stoompomp tot dinsdagmorgen 5 uur ter plaatse. Het vuur was toen geheel uitgedoofd.

Uit Antwerpsche Tijdingen nog het volgende:

Hier en daar ziet men nog enkel muren van een of ander gebouw, waaraan nog verwrongen dwarsliggers hangen, terwijl men overal ten gronde hopen door de brand ineengekrompen ijzeren repen ziet, het enige wat er nog overschiet van de honderden vaten machineolie, hars, enz., enz.

Een paard dat in de stalling stond is kunnen gered worden; doch een hond, wiens gebrul men lange tijd heeft gehoord, is in de vlammen omgekomen.

Van de fabriek van Kuhn en Mertens is ook het grootste deel vernietigd, behalve enige gebouwen, welke zijn gespaard gebleven. Daaronder is ook nog een tank, waaruit men uit voorzorg 120.000 liter olie heeft laten wegvloeien.

Van beide fabrieken werd een zeer groot aantal vaten met olie gered, en had men nog over meer lieden kunnen beschikken, had er nog veel meer kunnen gered worden.

De meeste mensen, die in de nabijheid woonden, waren er maar op uit, hun inboedel te redden, waarbij natuurlijk, zoals het gewoonlijk gebeurt, veel werd gebroken of beschadigd.

Over de oorzaak van de brand is niets gekend.

Het parket heeft zich naar de plaats van de ramp begeven om een onderzoek te doen.

Alles is verzekerd door verschillende verzekeringsmaatschappijen.

Er heerst enige ontroering in Antwerpen, omdat het meermaals voorkwam in de laatste dagen, dat officieren naar inkwartiering in particuliere woningen zochten, schrijft de Nieuwe Gazet. Zo schijnt het gerucht ontstaan te zijn dat de Duitse militairen in massa in aantocht zijn en bij de burgers gaan ingekwartierd worden.

Dit alles zijn praatjes.

Daar van 15 januari de rekwisities ophouden tenzij tegen betaling, ingevolge de voorwaarden der grote oorlogsschatting, heeft de stad niet meer het onderhoud der Duitse troepen te bekostigen. Hierdoor is bij verschillende officieren de wens opgekomen, liever rustig op kamers te wonen, dan in de hotels. Verscheidene aankondigingen waar pension gevraagd wordt, zijn verschenen. Maar dit is een zaak van vrije overeenkomst tussen de huisheer en zijn gasten.

Van gedwongen inkwartiering is geen sprake.

De Nieuwe Gazet van Antwerpen schrijft over het groot aantal afwezige geneesheren, die nog steeds in Nederland of Engeland

verblijven. In sommige dorpen rond Antwerpen is geen enkele geneesheer te vinden.

Te Merksem is er van de zes aldaar gevestigde dokters slechts één teruggekeerd; twee zijn bij het Belgisch leger.

In Kapellen, waar drie geneesheren waren, is er eveneens slechts één weergekeerd.

De geneeskundige afdeling van het Rode Kruis van Antwerpen heeft de inrichting beslist van verschillende leergangen van verpleger en verpleegster. Er zal zelfs een leergang zijn voor beginnelingen, alsook een leergang van herhaling voor gediplomeerden. De leergangen geschieden in de twee landstalen.

Onder de vervolgingen wegens “plundering”, die voor de correctionele rechtbank te Antwerpen worden gebracht, was er gisteren een tegen een ingezetene van L..., aldaar sinds 18 jaar gemeenteraadslid. Hem wordt ten laste gelegd een paard te hebben ontvreemd! De dienstdoende burgemeester is getuige ten laste. Advocaat Jans, vader, verdedigt de betichte en eist dat, ten aanzien van de bijzondere positie van de betichte, die, zoals uit het bovenstaande blijkt, niet de eerste de beste is, talrijke getuigen gedagvaard worden, om meer licht in die zaak te werpen. De zaak is, schrijft de Nieuwe Gazet, door de rechtbank tot een zitting in februari verdaagd.

Een schrijver in de Vlaamsche Gazet bindt reeds weer de taalstrijd aan. Bestuursleden van het openbaar onderwijs te Antwerpen, betoogt hij, nemen links en rechts de geringste gelegenheid te baat om schromelijk inbreuk te plegen op de taalwetten van het land. Hierover beklagt hij zich in een open brief aan de schepen van onderwijs.

“In enkele der stedelijke onderwijsgestichten, en meer in het bijzonder in de stedelijke normaalschool voor onderwijzeressen, worden vanwege de bestuurster pogingen om zoveel mogelijk alle leergangen, tot zelfs de leergangen van geschiedenis en aardrijkskunde toe, uitsluitend in de Franse taal te laten geschieden, met bewuste kwaadwilligheid beraamd en met taaie hardnekkigheid doorgedreven. Enkele leden van het onderwijzend personeel van die inrichting meenden aan zulke onkiese handelswijze voorlopig geen gevolg te moeten geven: anderen meenden, uit overdreven ijver, te moeten gehoorzamen, en dreven door.

“Vóór enkele dagen werd in tegenwoordigheid der leerlingen, aan de tegenwoordige lerares de verplichting uitgelegd ook de leergangen van huishoudkunde en handwerken in het Frans te geven. De namen der leerlingen, die het zouden wagen tijdens deze lessen gesprekken in het Nederlands te voeren, zouden opgenomen worden en de inbreukmaaksters op de “nieuwe taalwet” werden met de strengste bestraffing bedreigd.

“Het euvel bepaalt zich niet bij het onwettige opdringen der eentaligheid ten nadele van onze Vlaamse meisjes bij het geven der leergangen, ook niet bij het kinderachtige dreigen met bestraffing bij de minste inbreuk; het geldt hier ook de vrijheid der leerlingen buiten de klasuren. Het spreken der Franse taal wordt hen ook opgelegd buiten de klas, op de speelplaats, in gang of portaal. Alle bekendmakingen, alle toespraken door de bestuurster gehouden, geschieden uitsluitend in die taal.”

Vrijdag 15 januari 1915 – avondeditie

Belgische vluchtelingen.

Het Deense dagblad Lolland-Falster's Folketidende te Nykjøbing, heeft 250 kronen verzameld ten behoeve van de Belgische vluchtelingen. Door bemiddeling van het Nederlandse consulaat-generaal te Kopenhagen is het bedrag overgemaakt aan het departement van buitenlandse zaken.

Van Franse zijde.

Het Franse gezantschap in Den Haag maakt het volgend communiqué betreffende de krijgsverrichtingen openbaar:

De 13e januari hebben Belgische detachementen ten zuidoosten van Stuivekenskerke nabij Diksmuide een hoeve in de lucht laten vliegen, die dienst doet als munitiebergplaats van de vijand.

De onderwijzers in België.

Men meldt ons uit Antwerpen:

In verband met de plaatselijke omstandigheden, meer in het bijzonder de Duitse bezetting en de voortdurende afwezigheid van een deel der onderwijzers, had het college van burgemeester en schepenen der stad Antwerpen, op 16 december aan de heer Poulet, de Belgische minister van wetenschappen en kunsten, gevraagd voorschriften te geven omtrent de gedragslijn, welke ten opzichte van het onderwijzend personeel van de staatsscholen en van die welke staan onder het toezicht van de staat, gevolgd moest worden.

In zijn antwoord, dat 30 december uit Havre verzonden is, wijst de minister er nadrukkelijk op: "dat de voorschriften ten stelligste aan de onderwijzers opleggen te beantwoorden aan de eisen van de overheid waarvan zij afhangen. Die voorschriften zullen streng toegepast worden: elk voorschot op jaarwedde zal geweigerd

worden aan de professor of onderwijzer, die niet in regel is tegenover de plaatselijke overheden.”

De minister vervolgt: “Ik laat niet na ten stelligste persoonlijk aan te dringen bij de onderwijzers, die zich tot mij wenden, dat zij zich moedig van hun plicht kwijten. De Belgische gezinnen, die op vaderlandse boden gebleven zijn, hebben recht op gans de zorg en gans de bescherming van de overheid. De beproevingen der vreemde bezetting mogen niet nog verergerd worden door het gebrek aan burgermoed van ambtenaren wiens tegenwoordigheid op hun post nodig geacht wordt door de plaatselijke overheid.”

Nagaande welke straffen het niet geven van gehoor aan de oproep van die overheid moeten bekrachtigen, zegt de minister dat de wetten daarin voorzien. Ontslag als regel komt de minister voor een overdreven middel te zijn, omdat in de tegenwoordige omstandigheden redenen mogen liggen, die als verzachtend voor de schuldigen moeten aangemerkt worden. Hier moeten de gevallen op zichzelf beoordeeld worden en de wetten zijn zo, dat alle belangen kunnen behartigd worden. Echter mag niet uit het oog verloren worden, dat het voor iedereen een dringende plicht is en een plicht van vaderlandsliefde om aan de oproep van gezinnen en overheid te voldoen.

De minister schrijft verder: “Ik neem deze gelegenheid te baat om hulde te brengen, zowel aan de heren burgemeester en schepenen van Antwerpen als aan de beheerders van de vrije scholen, voor de pogingen, die zij doen om aan de gezinnen de weldaden van een regelmatige werking van het onderwijs te verzekeren. Ik geef hun de verzekering, dat zij mogen rekenen op mijn ijverige medewerking, die slechts beperkt wordt door de toestand welke voor de Belgische regering door de vreemde bezetting in het leven geroepen wordt.”

De Tijd van 6 dezer bevatte een telegram van een correspondent te Rome, waarin werd meegedeeld, dat mgr. Deploige, opvolger van kardinaal Mercier als bestuurder van het Filosofisch Instituut te Leuven, te Rome was aangekomen met o.a. een naamlijst der in de Belgische bisdommen doodgeschoten priesters. Thans seint die correspondent aan de Tijd:

“Namens mgr. Deploige doe ik hierachter de volledige lijst volgen van gefusilleerde priesters, waarover ik reeds seinde. Bij vergelijking zult gij bemerken, dat zij enigszins de lijsten aanvult die door de aartsbisschop van Mechelen en de bisschop van Namen openbaar gemaakt zijn. Nog enige priesters worden tot dusver vermist en hun lot kan niet met zekerheid worden vastgesteld. Vandaar dat de hieronder volgende een eerste en slechts voorlopige lijst is, bovendien enkel inhoudende de namen van priesters, welke alleen in de maand augustus werden gefusilleerd. Ik vertaal de lijst letterlijk uit het Frans, gelijk ze aan Z. H. de Paus werd overgelegd.”

Dan volgen, gerangschikt, de namen: in het aartsbisdom Mechelen 11, in het bisdom Luik 6, in het bisdom Doornik 2, in het bisdom Namen 24.

Van de Zeeuws-Belgische grens.

Onze bijzondere correspondent te Sluis meldt:

Sommige Duitse officieren van gezondheid in België zijn door de abnormale omstandigheden blijkbaar ook de goede manieren min of meer vergeten. Verbeeld u, dat de dokter van een plaatsje op de grens van Zeeuws-Vlaanderen vanmorgen een boertje uit het bezette Lapscheure bij zich kreeg om de recepten, door de Duitse militaire geneeskundige voorgeschreven, klaar te maken. De boodschap was er echter bij, dat de Nederlandse arts niet over de grens mocht

komen om de Belgische zieken te bezoeken. De pas, waarop die inwoner van Lapscheure over de grens kwam, luidde: "14 januari 1915. Bitten den X nach Sluis passieren zu lassen. Er ist gründlichst zu durchsuchen, darf nur das verlangte Rezept hohlen. Die untersuchung ist durch Offizieren vorzunehmen; der Mann braucht nicht zu mir geführt zu werden. Von Roncador, lt. Uhl. Reg."

Deze zelfde luitenant schreef een paar dagen geleden aan de Hollandse dokter om eens over de grens te komen en de zieke in Lapscheure te bezoeken. Daarvoor zou hij zich echter moeten onderwerpen aan een visitatie aan den lijve om spionage tegen te gaan.

De Nederlandse dokter heeft voor beide opdrachten vriendelijk bedankt. De Duitse collega's moesten hun gemassregel nu maar beperken tot het bezette gebied, meende hij.